

Apteegiteenust

tuleb senisest tihedamalt integreerida esmatasandi tervishoiuga

Urve Mets

OSKA uuringujuht
Kutsekoda

Ravimialase nõustamise tagamine apteegis aitab tuvastada ja ära hoida ravimite koos- ning kõrvaltoimete tekkimist ning ka arstide tööaega tõhusamalt kasutada, selgus OSKA tervishoiu tuleviku-uuringust.

24

A P T E E G I T E E N U S

Tervishoiu arengut mõjutavad lähitulevikus nii demograafilised muutused, sotsiaalsed ja poliitilised faktorid kui ka tehnoloogia areng ning innovatsioon teenuse pakkumises. Pidevad edasiminekuks ravis võimaldavad pikendada inimeste eluiga ja parandada heaolu. Eluea pikenedes ja elanikkonna vananedes kasvab vajadus raviteenuste järele.

OSKA uuringus on analüüsitud tervishoiuasutustes töötavate seadusega reguleeritud (arstid, hambarstid, proviisorid, farmatseudid, õed ja ämmaemand) ja reguleerimata (nt hooldustöötajad, füsioterapeudid, erakorralise meditsiini tehnikud, psühholoogid, logopeedid) kutsealade esindajate tööjõuvajadust.

Ravimiameti andmetel oli Eestis 2017. aasta alguses 514 apteeki, neis töötas Terviseameti info järgi 942 proviisori ja 777 farmatseudi haridusega inimest. Aastaks 2019. on proviisorite arv kasvanud 45 võrra 987-ni ja farmatseutide arv 841-ni. Uuring

käsitles apteekrite tööjõuvajadust üld- ja haiglaapteekides. Kuigi ravimiseaduse järgi võivad apteegiteenust apteegis osutada ainult Terviseameti registreeritud proviisorid ja farmatseudid, töötavad apteekides ka erialase hariduseta assisteerivad või tugiteenuseid pakuvad töötajad. Neist osa on palgatud leevendama kvalifitseeritud tööjõu puudust. Tervise Arengu Instituudi andmetel töötas 2018. aastal apteekides kokku 2363 (aastal 2015. töötas 2267) inimest, kellest 41% olid proviisorid, 32% farmatseudid ja 27% muud töötajad. Võrreldes 2015. aastaga on erialase hariduseta töötajate arv apteegis kasvanud 75 võrra (2%).

Uuringus esitatud andmetel on Eestis 37,5 apteeki 100 000 elaniku kohta, mis võrdluses OECD riikidega on suhteliselt suur suhtarv – Eestis on üks üldapteek 2669 elaniku kohta, Euroopas 5000–7000 inimese kohta.

Viimasel viiel õppeaastal (2015/2016–2019/2020) alustas proviisori õppekaval Tartu Ülikoolis õpinguid keskmiselt 34 inimest aastas, lõpetamiseni jõudis kolmandiku võrra vähem – keskmiselt 22 üliõpilast. Proviisorite puhul on murekohaks väga suur õpingute katkestamise määr, võrdluses nt arstiõppega kolm korda suurem. Positiivsena saab tuua farmatseutide õppe Tallinna Tervishoiu

OSKA tervishoiu valdkond

Hõivatuid valdkonnas kokku 31500

Tervishoiu kutsealad 26200

Seadusega reguleeritud kutsealad
17240

Arstid

Õed

Proviisorid

Hambarstid

Ämmaemandid

Farmatseudid

Tervishoiuasutuste tugipersonal 5300

Nähtud ametitest:

Raamatupidajad

IT-töötajad

Seadusega reguleerimata kutsealad
8960

Nähtud ametitest:

Hooldustöötajad

Erakorralise meditsiini tehnikud

Kliinilised ja koostööühikud

Radioloogiatehnikud

Füsioterapeudid

Bioanalüütikud

Joonis 1. OSKA tervishoiu valdkond. Allikas: uuringu autorite arvutused 2017.

Kõrgkoolis, kus õppe alustajaid on viiel õppeaastal keskmiselt 34 ja lõpetajaid koguni 32.

OSKA tervishoiu uuring tugines apteekrite vanusjaotuse hindamisel Tartu Ülikooli analüüsi⁽¹⁾ andmetele, mille kohaselt olid 40% proviisoritest üle 55-aastased. Uuringust selgub, et aastatel 2017–2025 on pensionile mineku tõttu vaja pakkuda asendust 251 proviisorile ehk 29 proviisorile aastas. Farmatseutidest oli üle 55-aastaseid peaaegu 34%. Uuringus on prognoositud vajadust asendada pensionile mineku tõttu 17 farmatseuti aastas ja lisaks prognoositakse neile 20% töökohtade arvu kasvu.

Farmatseutide ja proviisorite õppe ühildamine

Kõrvutades apteekrite tööjõuvajadust erialase hariduse lõpetanutega ilmneb, et töötajaid jääb puudu. Arvestades apteegiteenuse potentsiaali abivajajate nõustamisel, on erialase haridusega töötajate tagamine apteekidesse äärmiselt oluline. Võttes arvesse võimaliku proviisoriapteekide reformiga kaasnevat määratust ja proviisoriõppurite väiksemat lõpetamise määra, polnud OSKA uuringu kohaselt

siiski põhjust vastuvõtuarve suurendada. Uuringus tehti ettepanek kõrgkoolidel luua farmatseudi ja proviisori ühendõppekava, jaggades senise integreeritud 5-aastase proviisorite õppe 3 + 2 (ühis)õppekaval baseeruvaks. 3-aastase õppe läbimise järel omandatakse farmatseudi kutse ning jätkates õpinguid magistriõppes, on võimalik saada proviisori kutse. Sel moel saavad proviisoriks õppida soovijad teha kolmeaastase õppeperioodi järel õpingutesse pausi ja näiteks juba farmatseudina tööle asudes rakendada omandatud erialaseid teadmisi. Samuti on farmatseudiks õppinutel peale apteegis töötamist võimalik jätkata õpinguid ja karjääriteed.

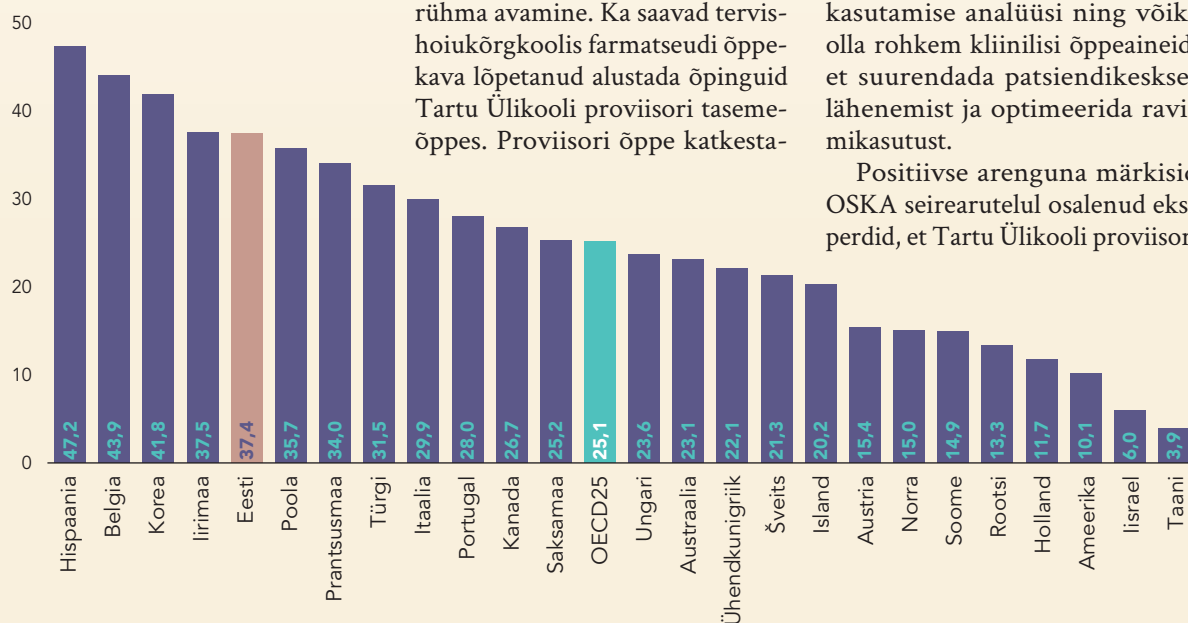
2019. aasta lõpus kogunenud OSKA tervishoiu valdkonna eksperdid hindasid uuringuaruteludes tehtud ettepanekute rakendumist. Positiivsena rõhutati arengut apteekrite tööjõuvajaduse katmiseks. Näiteks 2017/2018. õppeaastast saavad farmatseudid omandada proviisori kutse, läbides Tartu Ülikoolis vastava täiendusõppe. Esimesed farmatseudid jõudsid proviisori kutse omandamiseni eelmise aasta kevadel, kaalumisel on uue õppeühikuga avamine. Ka saavad tervishoiukõrgkoolis farmatseudi õppekava lõpetanud alustada õpinguid Tartu Ülikooli proviisori tasemeõppes. Proviisori õppe katkesta-

nud üliõpilastel on võimalik jõuda VÕTA-ga farmatseudi kvalifikatsioonini.

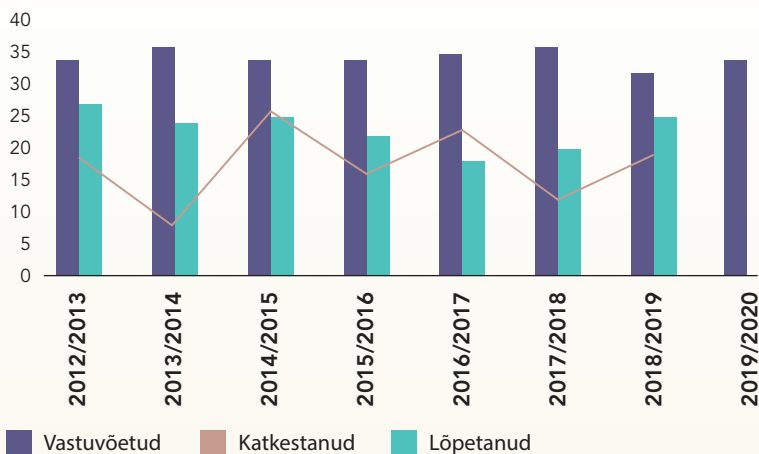
Raviminõustamine apteegis

Arvestades proviisorite ja farmatseutide ettevalmistuse põhjalikkust, on põhjendatud ühildada apteegiteenus senisest oluliselt tihedamalt esmatasandi tervishoiuga. Uuringust selgus, et enam tuleks kasutada apteekrite õppes omandatud kompetentsust, et seeläbi vähendada kergematest terviseprobleemidest tingitud pöördumisi perearstile või erakorralise meditsiini osakonda. See tähendab arendada apteekide rolli patsientide esmase nõustamise ja suunamise pakkujana. Minimaalseks sammuks on luua eeldused infovahetuse ja koostöö suurendamiseks arsti ja apteekri vahel. Paljude lisateenuste toomine apteeki eeldab apteekrite ligipääsu tervise infosüsteemile, sh diagnoosidele, et tuvastada ja ära hoida ravimite koos- ning kõrvaltoimete tekkimist. Paljude teenuste puhul on vajalik apteegitöötajaid süsteemselt koolitada täiendusõppes või kohendada formaalhariduse õppekavasid. Nt märgiti uuringus, et enam võiks õpetada ravimikasutamise analüüsi ning võiks olla rohkem kliinilisi õppeaineid, et suurendada patsiendikeskset lähenemist ja optimeerida ravimikasutust.

Positiivse arenguna märkisid OSKA seirearutelul osalenud eksperdid, et Tartu Ülikooli proviisori

Joonis 2. Apteekide arv OECD riikides 100 000 elaniku kohta, 2015. Allikas: OECD (<http://dx.doi.org/10.1787/888933281337>), Eesti andmed: Statistikaamet, Ravimiamet, uuringu autorite arvutused.

Joonis 3. Vastuvõetute, katkestanute ja lõpetanute arvud proviisori õppes 2012/2013 – 2019/2020. Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem.

õppekaval on suurendatud kliiniliste õppeainete arvu ja seda plaanitakse teha veelgi. Ka on loodud apteekritele ligipääs inimese diagnoosilehele, väljastatud retseptidele lisaks ka väljaostmata ja ostetud ravimitele. Terviseinfo nägemise õigused muudavad pakutava nõustamise paremaks. Eksperdid rõhutasid vajadust jätkata farmatseutide ja proviisorite rolli laiendamisega, nt koostöös perearstidega võiks ette valmistada järgmised sammud (nt võimalus anda apteekritel ka ise terviseinfosüsteemi vahendusel perearstile infot).

Haiglaproviisori kvalifikatsiooni omandamine

Uuringust selgus, et haiglaapteegid vajavad nn kliinilisi proviisoreid, kelle kliinilised teadmised ja oskused ületavad 5-aastases proviisoriõppes omandavat. Tänapäeval käivad haiglaproviisorid kliinilise proviisori kvalifikatsiooni omandamas välisriikides, kuid ekspertide sõnul võiks Eestis võimaldada põhiõppe järel kliiniliseks proviisoriks spetsialiseerumise õpet, mis sarnaselt arstide residentuuriga võimaldaks pädevust tõsta Eesti õppejõudude juhendamisel haiglateskeskkonnas. Haiglate esindajad rõõmustasid seireseminaril Tartu Ülikooli valmisoleku üle alustada juba sellest aastast kliinilise farmaatsia täiendkoolituse pakkumi-

sega. Ülikool kaalub ka võimalust arendada õpet edasi magistriõppeks.

Tervishoiu töötamine eeldab lisaks erialasele väljaõppele ka häid üldoskusi. Neist olulisimad on suhtlemisoskus nii patsientide kui kolleegidega, tehnoloogia kasutamise oskus ning juhtimis- ja koostööoskus, sh rahvusvahelistes meeskondades. Selliste oskuste omandamise eelduseks on eriala- ja üldainete integreeritus õppekavas. Kõrvuti erialaste oskustega tuleb õppe käigus pakkuda võimalust saada lisateadmisi tulemusliku meeskonnatöö, suhtlemise ja juhtimise kohta.

Tervisekäitumise psühholoogiliste ja sotsiaalsete aluste ning patsiendikeskse suhtlemise ained on lisatud arstiõppesse. Sarnast arengut soovisid eksperdid näha ka proviisorite ja farmatseutide õppekavas. Täiendatud ainetega õppekaval veel lõpetajaid ei ole, seega mõju hinnata ei saa. Kuigi suured organisatsioonid korraldavad oma töötajatele ise samasisulisi täienduskoolitusi, võiks neist osa saada ka nende tervishoiuasutuste töötajad, kus sellised võimalused puuduvad.

Viidatud allikad:

1. Apteegitöötajate arvu prognoosimudelid. Tervishoiu kvaliteedisüsteemi arendamine. Vahearuanne 15. detsember 2014. Tartu Ülikool, tervishoiu instituut. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Tervisevaldkond/apteegitootajad_15dets2014.pdf

Mis on OSKA?

OSKA on tuleviku tööjõu ja OSKuste Arendamise prognoosisüsteem, mis on ellu kutsunud Vabariigi Valitsuse poolt. OSKA koostab aastani 2020 kõigil elualadel Eesti tööjõu- ja oskuste vajaduse prognoosid ning võrdleb neid pakutava koolitusega kutse- ja kõrghariduses ning täienduskoolitustes. Uuringutes tehakse haridussüsteemile ja teistele osapooltele ettepanekuid, kuidas tööturuvajadused ja õppes pakutav kooskõlla viia. OSKA uuringuid koostab Kutsekoda Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest.

OSKA uuringuid on alates aastast 2016 koostatud juba 20. Kokku koostatakse uurinud 24 elualal.

OSKA tervishoiu valdkonna tööjõu- ja oskuste vajaduse uuring

OSKA 2017. aastal valminud tervishoiu uuringus analüüsis Kutsekoda tervishoiutöötajate tööjõu- ja oskuste vajadust aastani 2025 ning esitas ettepanekud haridussüsteemile ja teistele seotud osapooltele, kuidas seda täita. Uuringu koostasid uuringujuht Urve Mets ning analüütik Vootele Veldre.

Tervishoiu uuringu käigus moodustati Kutsekoja juurde valdkonna eksperdikogu. Kokku oli uuringu analüüsi kaasatud ekspertidena erinevatest alavaldkondadest üle 40 erialaliitude ja ühingute, tööandjate, õppeasutuste ja avaliku sektori esindaja ning toimus 5 eksperdikogu kohtumist. Peale eksperdikogude arutelude kasutati andmeallikatena intervjuusid, statistikat, varasemaid uuringuid, arengukavasid, ülevaateid tuleviktrendide käsitusi ja muid asjakohaseid allikaid.

Tutvu OSKA tervishoiu uuringuga oska.kutsekoda.ee